

# Prof. Dr. Jakó Géza – akadémikus

(1930–2015)



2011 szeptemberében megszólalt a telefonom:

„– Te vagy, János? Itt Jakó Géza Bostonból.

– Szervusz, Géza! Mi újság? Hogy vagy?

– Évek óta, amikor Budapesten találkoztunk, mindig mondtad, hogy írjam meg életem történetét. Hát ez megtörtént. Írógépbe diktáltam és otthagytam Budapesten. Sok évtizedes barátságunkra hivatkozva arra kérnéllek, hogy szerkesszél ebből nekem egy könyvet. Elvállalod?

– Igen, elvállalom. Kapjam meg a gépelt anyagot és majd tartjuk a kapcsolatot, és a szerkesztés folyamán kiderül, hogy milyen kiegészítésekre lesz majd szükségem.”

A felkérést szakmai megtiszteltetésként értékeltem, hogy biofizikusként olyan fókuszáló rálátásban segídek, amely élethű közelbe hozza az olvasó számára azt a nemzetközi formátumú orvosprofesszort, akit a sors messze elsodort szülőházától, de a szíve mindig magyar maradt és spirituálisan sosem tudott elszakadni.

Megkaptam a kéziratot, alaposan átolvastam, majd egy bizonyos általam elképzelt koncepcióba raktam sorba a Jakó Géza által lediktáltakat. Számos kiegészítést végeztem, megszerkesztettem a fel- és lemenő családfáját, ké-

peket kértem tőle. Jártam a Nemzeti Múzeumban, ahol Jakó professzor eredeti műszereit és dokumentumait őrizik a „Tudós magyarok – Akik a XX. századot csinálták” állandó kiállításon.

Elkészült a könyv: Dr. szalárdi Jakó Géza *„Életutam – Memoirs”* címen, és légi postán elküldtem az Egyesült Államokba; a csomag 2011 Karácsonyának adventi arany vasárnapjára megérkezett.

Prof. Dr. Jakó Géza a könyvét – „nagyapám Dr. Krepuska Géza (1861–1949) a magyar fülészeti első nyilvános rendes tanára és nagybátyám Dr. Krepuska István (1899–1978) fül-orr-gégész professzor emlékének” – dedikálta.

\* \* \*

Dr. Krepuska Géza orvosnak a neve szerepel minden, XX. századdal foglalkozó magyar történelemkönyvben. 1923-ban „tért haza”, ugyanis a Népszövetség döntése értelmében két magyar falucska, Somoskő és Somoskőújfalú Nógrád vármegyében, amihez – mesébe illő módon – egy sikeres műtét vezetett el. Dr. Krepuska Géza 1905-ben vásárolt magának egy 2170 holdas birtokot Somoskő és Somoskőújfalú határában, ahol kőzet- és ásványgyűjtő hobbijának is élhetett. Az aljas trianoni szerződés, sok színmagyar településhez hasonlóan, Somoskőt és Somoskőújfalut is Csehszlovákiához csatolta. A határrendező bizottság egyik angol tisztje éppen Budapesten volt, amikor súlyosan megbetegedett, és Magyarország akkori legjobb fül-orr-gégészéhez, Dr. Krepuska Gézához ajánlották be. Miután Krepuska (a legenda szerint gyógyíthatatlannak hitt) a fül- vagy gégebetegségben szenvedő tisztet sikeresen megoperálta és kikezelte, rábeszélte, hogy az antantbizottság tagjai szálljanak ki a helyszínre és nézzék meg a két falut.

A Somoskőújfaluban sétáló antanttisztnek javasolták, hogy próbáljanak meg szóba elegyedni bárkivel az utcán – szlovákul. Miután az 1910-es népszámlálás a majd' kétezer fős faluban mindössze tizenöt szlovák anyanyelvűt talált, ez nem sikerült. A bizottság tagjai előtt állítólag ekkor vált világossá, hogy ez egy színmagyar falu. A Budapestre visszatérő bizottság tárgyalásokat kezdeményezett a helyzet tisztázására, ami egy hosszas procedura kezdetét jelentette. A Népszövetség 1923. április 23-án hozta meg a várva várt döntést, amelynek értelmében visszakerült Magyarországhoz So-

moskő és Somoskőújfalu, a környék bazalt- és szénbányáinak egy részével együtt. Magyarország megkapta emellett a kitermelési jogot arra a bazaltira vonatkozóan, amely Somoskő határának Csehszlovákiához ítélt részén található – ilyen bánya volt Krepuska professzor birtokán is. A bányák bonyolult tulajdonjogi viszonya ellenére a magyar tulajdonosoknak joguk volt fejleszteni, bővíteni bányáikat, sőt vasútvonalat is építettek, amelyen vám- és illetékmentesen hozhatták be a bazaltot. Ilyen volt például a határtól 9 kilométerre fekvő Macskalyuk-Somoskői kőfejtő is. A „klasszikus” kocka alakú bazaltköveket bizonyára mindenki ismeri – a XIX–XX. század fordulóján, az aszfaltozás korszaka előtt ezzel kövezték le a magyar, sőt bécsi utakat is. Ezeknek az ismertebb neve a macskakő, amely a különös sorsú macskalyuki kőfejtőről kapta a nevét. A salamoni döntés következtében a palóc-földi bazaltbányák köveivel egészen a második világháború végéig elláthatták Magyarországot városait, útjait.

\* \* \*

Jakó Géza Budapesten született 1930. augusztus 9-én. A budapesti Trefort utcai gimnáziumban érettségizett, majd 1948–1954 között elvégezte a Pázmány Péter Egyetem orvosi szakát. Már mint harmadéves orvostanhallgató rendszeresen dolgozott nagybátyja, Dr. Krepuska István mellett a Szent István Kórház fül-orr-gége osztályán. 1956-ban a Péterffy Kórházban dolgozott, ahol a forradalmi bizottság elnökévé Dr. Missura Tibort (1905–2008) választották, és Dr. Jakó Géza is tagja lett e bizottságnak. Egy morzsatöredék Dr. Missura Tibor *Életem, hivatásom tükrében* című könyvéből: „November 15-én tudomásomra jutott, hogy razzia készül ellenünk. Ebben az időben mintegy 400-500, nem kórházhoz tartozó volt nálunk: részben a mentőőrség tagjai, részben forradalmárok, részben olyanok, akikről mi sem tudtunk semmit. Összehívtam a bizottságot, s elhatároztuk, hogy rábírnjuk ezeket saját érdekükben a távozásra. Ezalatt az aulában összejöttek és várták a bizottságot. Tízen vállalkoztak, hogy lejönnék velem az alagsorban bujdosókhoz, de mire leértünk, csak egy asszisztensem, *Jakó Géza* és egy idősebb gépüzemi munkás, Nyárádi bácsi volt mellettem. A hangulat határtalan izgatott volt, s beszédem elején többen tartották ujjukat fegyverük ravaszán. Kifejtettem előttük, hogy értesülésem az ÁVH közelgő megjelenéséről konkrét és saját érdekük, hogy ne engedjék itt magukat elfogni, hanem lépjenek le mielőbb.”

Jakó Géza 1956. november 28-án hagyta el Budapestet, hisz az ÁVÓ már kereste a klinikán. Ausztriába ment, majd 1957. január 16-án megérkezett, hajóval, New Yorkba. A magyar orvosi oklevelét csak részlegesen ismerték el, és ezért újra kellett vizsgáznia.

Jakó Géza professzor feltalálta a később róla elnevezett laringoszkópot (Jako-scope) és ezáltal a lágyszövet-mikroszektet úttörője lett, ő vezette be először a világon. Óriási nemzetközi hírnevet szerzett magának. A Magyar Tudományos Akadémia külső tagjává választotta



1. ábra | A Nemzeti Múzeum „Tudós magyarok – Akik a XX. századot csinálták” című állandó kiállításának egy részlete

2001-ben, a fül-orr-gége gyógyászat és mikro- és lézersebészet terén kifejtett munkásságáért. Akadémiai székfoglalóját *A minimálisan invazív sebészet kifejlesztése – fél évszázad munkássága* címmel 2002. október 29-én tartotta meg.

Ki gondolta volna, hogy Jakó Géza nevével a Nemzeti Múzeumban találkozhatunk, ahol a tudományos munkásságát a „Tudós magyarok – Akik a XX. századot csinálták” című állandó kiállítás keretében mutatják be, és e kiállítás katalógusában a legkiemeltebb 16 magyar tudós – Eötvös Loránd, Kandó Kálmán, Kármán Tódor, Hevesy György, Szent-Györgyi Albert, Békésy György, Gábor Dénes, Wigner Jenő, Neumann János, Teller Ede, Erdős Pál, Harsányi János, Greguss Pál, Oláh György, *Jakó Géza*, Lovász László – között fog szerepelni.

Prof. Dr. szalárdi Jakó Géza akadémikus Bostonban hunyt el, 2015. november 1-jén. Hamvait Budapesten, a Kerepesi úti temetőben, a családi kriptában helyezték el 2016. július 2-án. A szertartáson részt vett három gyermeke és négy unokája az Egyesült Államokból, számos barátja és tisztelője. Ugyanezen a napon egy emléktáblát is avattak tiszteletére a szülőháza falán – Horánszky utca 12. szám. Budapesten, július 4-én szakmai emlékülést tartottak a tiszteletére.



2. ábra | Emléktábla Prof. Dr. Jakó Géza szülőházának falán

Jelen cikk szerzője számos alkalommal találkozott Jakó Géza professzorral, mert ő rendszeresen részt vett a nemzetközi biofizikai rendezvényeken, ahol a nemrég elhunyt pécsi Tigyi József akademikussal együtt magyar nóták éneklésével szórakoztattuk a szállodai vendégeket.

Íme, hogyan vall Jakó Géza akadémikus a szülőhazája iránti elkötelezettségről: *„Hiszen életem és energiám – nem is szólva az anyagiakról – jó része arra ment, hogy Magyarországon újat alkossak.”*

Prof. Dr. szalárdi Jakó Géza akadémikus halálával hazánk egyik legnagyobb külföldi támogatóját veszítette el.

Vincze János dr.